De gouden ezel

Salamander Klassiek

Apuleius

De gouden ezel
Metamorfosen

Vertaald door Vincent Hunink

Athenaeum—Polak & Van Gennep
Amsterdam 2012

Deze heruitgave is mede bekostigd met het geld behorende bij de Nederlands Letterenfonds Prijs 2011 voor de vertaler als cultureel bemiddelaar (literaire non-fictie in het Nederlands) die aan de vertaler is toegekend.

Eerste en tweede druk, 2003;
derde druk, als Salamander Klassiek, 2012

Oorspronkelijke titel *Metamorphoses*

Copyright vertaling en nawoord © 2003/2012 Vincent Hunink /
Athenaeum—Polak & Van Gennep, Singel 262, 1016 AC
Amsterdam

Omslag Anneke Germers

ISBN 978 90 253 6983 5 / NUR 302, 308
www.uitgeverijathenaeum.nl
www.vincenthunink.nl

Inhoud

Tussen haakjes is de nummering van de Latijnse tekst toegevoegd.

Vooraf (1,1) 7
1 (1,2-4) 9
2 (1,5-20) 12
3 (1,21-26) 26
4 (2,1-6) 32
5 (2,7-17) 38
6 (2,18-32) 48
7 (3,1-12) 61
8 (3,13-26) 72
9 (3,26-29) 83
10 (4,1-7) 87
11 (4,8-21) 94
12 (4,22-27) 107
13 (4,28- 35) 113
14 (5,1-6) 120
15 (5,7-24) 126
16 (5,25-31) 141
17 (6,1-21) 148
18 (6,21-24) 164
19 (6,25-32) 168
20 (7,1-13) 176
21 (7,14-28) 188
22 (8,1-14) 201
23 (8,15-23) 214
24 (8,24-31) 223
25 (9,1-7) 231
26 (9,8- 13) 238
27 (9,13-31) 244
28 (9,32-42) 261
29 (10,1-12) 273
30 (10,13-18) 286
31 (10,19-29) 293
32 (10,29-35) 304
33 (11,1 -6) 311
34 (11,7-17) 317
35 (11,18-26) 328
36 (11,26-30) 338

Noten 345
Nawoord 351

Vooraf

Kom, ik wil voor u verschillende verhalen samenvlechten in de Milesische stijl. Uw welwillende oren zal ik strelen met prettig gefluister, indien u althans niet ongenegen bent dit Egyptische papyrusblad te bekijken, waarop met puntig Nijlriet van allerlei beschreven staat. Gestalten en lotgevallen van mensen die van gedaante zijn veranderd en in omgekeerde richting weer zichzelf geworden zijn – u zult verbaasd staan!

Ik ga beginnen. Wie is die 'ik'? Daarover nog een enkel woord. De Attische Hymettus, de Ephyreïsche Isthmus en de Spartaanse Taenarus, rijke gronden die voor eeuwig zijn geboekstaafd in nog rijkere literatuur: daar liggen de wortels van mijn geslacht, daar heb ik mij in mijn jongste jaren bekwaamd in de Attische taal. Later kwam ik in de stad van Latium als nieuweling in Romeinse studies, stortte mij op de landstaal en wist die met hard zwoegen en zonder leiding van een leraar meester te worden. Vandaar mijn excuses vooraf ingeval ik uit onervarenheid met het uitheemse forumjargon iets verkeerds zeg.

Maar juist die wisseling van taal past heel goed bij ons shownummer, want wij springen hier van paard naar paard. Het is een verhaal met een Griekse *touch* waaraan wij thans beginnen. Lezer, let op: u zult er plezier aan beleven.

1

Thessalië! Daar ligt de oorsprong van mijn familie van moederskant, met daarin de luisterrijke namen van de beroemde Plutarchus en later diens neef, de wijsgeer Sextus. Dat Thessalië was mijn bestemming op een zakenreis.

Steile bergpartijen, glibberige dalen, vochtige weilanden en veie landerijen had ik achter mij gelaten, en ik reed op een inheems, geheel wit paard, dat inmiddels al danig was afgemat. Om tevens mijn eigen vermoeidheid van al het zitten af te schudden door een stimulerende wandeling, sprong ik op de grond. Met zorg veegde ik het paard het zweet van het hoofd, aaide hem de oren, trok de teugels los en leidde hem kalmpjes in een rustig tempo verder. De gewone, natuurlijke gang van zijn darmen zou dan de last van zijn moeheid wel opruimen. Zo graasde hij gretig van zijn wandelend ontbijt, met het hoofd omlaag en opzij gebogen.

Intussen kwamen wij bij twee reizigers, die toevallig een eind voor ons uit liepen. Ik voegde mij als derde bij hen en probeerde op te vangen waar hun gesprek over ging. 'Hou toch op,' zei de een met een schaterlach. 'Zit niet zo idioot en verschrikkelijk te liegen!'

Die woorden prikkelden mijn nooit aflatende dorst naar nieuwigheden. 'Nee, gaat u vooral door,' zei ik, 'en laat mij delen in het gesprek. Nieuwsgierig ben ik niet, maar ik wil wel veel, zo niet alles weten. Bovendien zal on-

ze zware bergtocht lichter zijn met mooie verhalen.'

'Werkelijk,' ging de eerste spreker verder, 'die leugen van jou is even waar als wanneer je zegt dat magisch geprevel de stroom van rappe rivieren doet stokken, de zee vertraagt en in de boeien slaat, winden hun laatste zuchtje laat blazen, de zon tot stilstand brengt, de maan van dauw ontdoet, sterren wegplukt, het daglicht opheft en het duister voort laat duren.'

Ik vatte ietwat moed. 'Hoor eens, beste man,' zei ik tot de ander, 'u bent begonnen met dat verhaal. Nu dus geen weerzin of afkeer om ook de rest volledig te vertellen!'

Ook de eerste man sprak ik aan. 'Uw oren zitten dicht,' zei ik, 'en uw hart is gesloten: u wijst beweringen af die mogelijk waar zijn. Maar verdomd, het is niet verstandig om op grond van totaal verkeerde opvattingen bepaalde zaken voor "leugens" te houden die u raar in de oren klinken of er vreemd uitzien of het verstand gewoon te boven gaan. Bij wat nader onderzoek zult u zien dat ze niet alleen duidelijk vast te stellen zijn, maar ook eenvoudig uit te voeren.

Neem nu mij, gisteravond! In een wedstrijdje met mijn tafelgenoten probeerde ik een stuk kaaskoek van enigszins overdreven proporties weg te werken. Het zacht-kleverige spul bleef in mijn keel steken en ontnam mij de adem, en het scheelde maar weinig of ik was erin gebleven. Maar onlangs in Athene heb ik met mijn eigen ogen bij de Stoa Poikile een straatartiest gezien die een vlijmscherp ruiterzwaard in zijn keel liet verdwijnen, met de punt vooruit. Hij haalde een paar muntjes op en zag daar een aanmoediging in. Vervolgens liet hij een jachtlans, met het dodelijkste deel voorop, tot diep in zijn darmen zakken. En kijk:

boven het ijzer van de lans, op het verbindingspunt waar de steel van het omgedraaide wapen oprijst naar zijn uiteinde, klom ineens een nichterig gekleed jongetje omhoog dat kronkelend en draaiend begon te dansen. We stonden er allemaal verbaasd bij, want het leek wel of hij helemaal geen spieren of botten had. Men zou hem aanzien voor de fraaie slang die de knoestige, half gesnoeide staf van de god der geneeskunst met glibberige kronkels omslingert.

Maar goed, u was aan het verhaal begonnen, begint u alstublieft van voren af aan. Als híj u niet gelooft, zal ik het doen, al ben ik dan de enige! En in de eerste herberg waar we naar binnen kunnen zal ik u trakteren op een maaltijd. Die beloning ligt voor u klaar.'

2

‘Uw voorstel,’ antwoordde de man, ‘lijkt mij alleszins redelijk, en ik zal wat teruggaan in het verhaal dat ik was begonnen. Maar eerst zweer ik u bij de zon, de alziende god, dat wat ik vertel werkelijk waar is. Daar twijfelen jullie ook niet meer aan zodra jullie de eerste plaats in Thessalië bereiken, want daar is dit het gesprek van de dag, daar is dit alles bij klaarlichte dag gebeurd.

Maar eerst moeten jullie weten waar ik vandaan kom: ik ben van Aegium.[1] En laat mij ook vertellen wat ik voor de kost doe. Ik ben handelsreiziger in honing, kaas en dat soort waren voor herbergen, en mijn gebied omvat Thessalië, Aetolië en Boeotië.

Op een keer kreeg ik te horen dat in Hypata, de voornaamste stad van heel Thessalië, prima verse kaas voor een schappelijk prijsje te koop was en ik snelde die kant op om de hele voorraad in te slaan. Maar ja, hoe gaat dat, ik stapte met het verkeerde been op pad en mijn winstverwachtingen werden tenietgedaan, want daags tevoren had groothandelaar Wolf de hele zaak opgekocht. Mijn haast was dus voor niets geweest en uitgeput begaf ik mij richting baden, juist op het uur dat de avondster opkwam.

En kijk, daar zag ik ineens mijn oude makker Socrates! Hij zat daar op de grond, in een gescheurde mantel die hem maar half bedekte, lijkbleek, vrijwel onherkenbaar. Hij was vel over been, zoals die verschoppelingen van For-

tuna die bedelen op de hoeken van de straat. Ook al was hij een goede vriend en kende ik hem terdege, nu hij er zo bij zat ging ik met een zekere aarzeling op hem af. “Hé, Socrates,” zei ik, “wat is dat nu? Wat zie je eruit, wat een toestand! Bij jou thuis heeft men al om je geweend en gejammerd. Je kinderen zijn al bij besluit van de provinciale rechter aan voogden toegewezen. Je vrouw heeft eerst de uitvaartplechtigheden voltooid en is er nu door langdurig rouwen en treuren bijzonder slecht aan toe: ze heeft haar ogen zowat blind gehuild. En dan willen haar ouders nog dat zij in het huiselijk leed weer licht brengt door de vreugden van een tweede huwelijk. Maar intussen duik jij hier op als een spookgestalte, tot onze grote schande!”

“Ach Edelgast,” zei hij tegen mij, “je weet niet half hoe glibberig de wegen van Fortuna zijn, hoe verraderlijk haar charges, hoe wisselvallig haar grillen.”

En met die woorden trok hij de lappenmantel over zijn gezicht, dat al een tijdje rood aanliep van schaamte, maar daardoor kwam de rest van zijn lijf vanaf de navel tot de edele delen bloot te liggen. Ik kon die narigheid niet langer aanzien en pakte hem vast om hem op te laten staan.

Maar hij bleef zitten waar hij zat, met het hoofd bedekt. “Laat mij met rust,” riep hij, “laat mij met rust! Gun Fortuna het volle genot van de trofee die zij in mij heeft behaald.”

Ik kreeg gedaan dat hij meeging, trok een van mijn beide hemden uit en wist hem daarmee inderhaast te kleden, of misschien moet ik zeggen: af te dekken. Vervolgens ging het rechtstreeks richting badhuis. Daar voorzag ik hem persoonlijk van olie en handdoeken en schraapte met veel moeite een dikke laag vuil van hem af. Zodra hij wat gefat-

soeneerd was, nam ik zijn uitgeputte lijf onder de armen en troonde hem mee naar een herberg. Dat was nog een hele onderneming want ik was ook zelf aan het eind van mijn krachten. Goed, ik legde de man in bed te rusten, liet hem bijkomen met wat eten en drinken en vertelde wat verstrooiende verhalen. Al snel ging de sfeer erop vooruit: er werd weer gepraat en gelachen, ja, er kwamen aardige grappen en voorzichtige plagerijen. Maar ineens slaakte de man een hartgrondige, erbarmelijke zucht en sloeg zich met de hand op het voorhoofd.

"Wat een ellende!" riep hij uit. "Ik wilde gaan genieten van een beroemde gladiatorenshow, maar toen ben ik in deze narigheid beland. Zoals je wel weet, was ik voor zaken naar Macedonië vertrokken, vanwaar ik na negen maanden werk terugkeerde met aardig wat geld op zak. Even voor ik Larissa bereikte, om daar op doorreis die show bij te wonen, werd ik in een verlaten, pokdalige vallei overvallen door een woeste troep rovers, die mij alles afnamen. Ten slotte wist ik echter te ontkomen en in die beroerde toestand klopte ik aan bij de herberg van een zekere Maria, een oude maar nog vrij appetijtelijke vrouw. Ik vertelde haar alles over mijn lange reis, mijn verlangen om thuis te komen en die ellendige beroving. Daarop begon zij mij vriendelijk, ál te vriendelijk, te behandelen. Ze zette mij aan een maal, dat ik graag en gratis at, en toen vervolgens haar lusten opspeelden legde zij mij in haar bed. Ik was meteen verloren zodra ik met haar sliep: door één keer seks liep ik een jarenlange, slopende relatie op. Zelfs de paar kleren die de rovers mij in hun goedheid aan het lijf hadden gelaten, leverde ik in bij haar, evenals het schamele loon dat ik verdiende als sjouwer, zolang ik daar nog

de kracht voor had. Zo is dat doorgegaan en ben ik in de toestand geraakt die jij net hebt gezien, dankzij mijn goede echtgenote en de slechte Fortuna."

"Verdomme," zei ik, "jij verdient ook echt het allerergste, als het nog erger kan dan je huidige lot. Want je hebt aan zinnelijk genot en een extra-belegen hoer de voorkeur gegeven boven huis en haard, boven je eigen kinderen!"

Maar hij legde zijn wijsvinger op de lippen, helemaal geschokt. "Sst! Stil toch!" zei hij, en keek rond of de kust wel veilig was. "Praat niet zo over die vrouw," zei hij, "want zij heeft bovenmenselijke gaven. Anders roep je met die onbeheerste taal nog iets kwaads over je af."

"Zou het?" vroeg ik. "Die machtige koningin kroegbazin, wat is dat dan voor vrouw?"

"Een heks, en een met bovenmenselijke macht! Zij kan de hemel omlaaghalen en de aarde omhoog, bronnen doen verstenen en bergen doen stromen, doden ten hemel voeren en goden ter aarde, zij kan de sterren doven en de Tartarus in licht laten baden!"

"Doe mij een plezier," zei ik, "en schuif dat toneelgordijn open. Vouw op dat decor en praat gewone mensentaal."

"Wil je een enkel wapenfeit van haar horen, of nee, een heleboel? Want dat iedereen uitzinnig verliefd op haar wordt, niet alleen mensen van hier, maar ook Indiërs, West- en Oost-Ethiopiërs en zelfs Antipoden, dat is voor haar maar kruimelwerk en kinderspel. Hoor maar eens wat zij ten overstaan van velen heeft klaargespeeld.

Een van haar minnaars had zich aan een andere vrouw vergrepen: één woord van haar en hij werd een bever. Wanneer dat dier namelijk bang is voor gevangenschap,

ontsnapt hij aan zijn belagers door zijn edele delen af te knagen. Iets dergelijks moest hem dus ook te beurt vallen, want hij 'deed het met een ander'. Er was ook een herbergier in de buurt, oftewel een concurrent. Die veranderde ze in een kikker. De oude baas dobbert nu in een vat van zijn eigen wijn met een hoop droesem op zijn kop en kwekt zijn oude klanten gedienstig toe. Een ander, een advocaat die een rede tegen haar had gehouden, vervormde zij tot een ram. Die blijft dus maar doorrammen. Zij pakte ook eens de eega van een minnaar aan, omdat die gevat commentaar op haar leverde. De vrouw ging zwanger van een kind, maar Maria sloot haar de baarmoeder af, schortte de geboorte op en veroordeelde haar tot een eeuwige zwangerschap. Iedereen heeft meegeteld: acht jaren nu torst zij haar last, de arme vrouw. Het is of zij een olifant gaat baren, zij barst haast uit elkaar.

Zo ging dat voortdurend tot veler schade verder. Het leidde tot een golf van openlijke verontwaardiging en men kwam tot het besluit dat Maria de volgende dag streng gestraft zou worden, middels steniging, een plan dat zij dankzij krachtige toverspreuken wist te verijdelen. Zoals Medea één dagje wapenstilstand gedaan kreeg van Creon en toen heel zijn huis, met dochter en oude man en al, platbrandde door een vlammende krans,[2] zo bracht Maria ergens in een kuil sinistere toverkunsten ten uitvoer (zij heeft mij dat onlangs in een dronken bui verteld). Met de stille kracht van het bovennatuurlijke sloot zij iedereen op in zijn eigen huis. Twee volle dagen kon er geen slot worden verbroken, geen deur ingetrapt, zelfs geen bres in een muur geslagen, totdat de mensen op onderlinge aansporing unaniem en luidkeels een plechtige eed zwoeren: nee,

zij zouden haar geen haar krenken, en mocht iemand daar anders over denken, dan zouden zij haar helpen en redden! Pas toen was zij verzoend en liet zij de hele stad weer vrij.

Maar dan de man die de vergadering had belegd! Die liet zij in het holst van de nacht met heel zijn huis (dus inclusief muren, vloeren en fundering), nog steeds in afgesloten toestand, verkassen naar een andere stad honderd mijl verderop. Die stad lag bovenop een berg en kampte bijgevolg met watergebrek. En aangezien de dichte bebouwing ter plaatse geen ruimte liet voor een nieuwe gast, kwakte ze het huis voor de poort en vertrok."

"Jouw verhalen zijn wonderlijk, mijn beste Socrates," zei ik, "en evengoed schrikbarend. Ook mij heb je een niet geringe onrust, nee angst bezorgd, jij gooit geen steentje in de vijver maar een rotsblok! Want zou dat oude mens niet met soortgelijke inzet van bovennatuurlijke krachten ons gesprek af kunnen luisteren? Laten we dus maar bijtijds het bed opzoeken en zodra onze vermoeide leden door slaap zijn verlicht voor dag en dauw de benen nemen, zo ver hiervandaan als we kunnen!"

Nog voor ik mijn advies had voltooid bleek de goede Socrates al in slaap gevallen. Zwaar beproefd door de drank (hij was daar niet aan gewend) alsook door zijn langdurige vermoeienissen snurkte hij er al lustig op los. Ik trok de deur dicht, deed de grendel er stevig op, zette ook nog mijn brits tegen het deurscharnier, schoof hem flink aan en legde mij erop te ruste.

Eerst lag ik een tijdje wakker van angst, maar zo rond middernacht vielen mijn ogen wat toe. Ik was maar net in slaap of plotseling vloog de deur open! Het ging met zo'n

geweld dat je zou denken aan een roofoverval, ja, de deurscharnieren braken los en af, de deur werd totaal uit zijn voegen geslagen. Mijn brits, toch al een vrij kort en wrakkig ding, dat ook nog een poot miste, werd onder dat daverend geweld omvergeworpen, en ook ik rolde naar beneden en viel met een smak op de grond. Het bed viel over mij heen en zo lag ik er veilig onder.

Toen heb ik ervaren dat bepaalde gevoelens heel natuurlijk in hun tegendeel kunnen verkeren. Want zoals tranen nogal eens opkomen door vreugde, zo was ik bij die hevige angst niet in staat mijn lachen in te houden: ik was geen Edelgast meer maar een schildpad. In die positie, neergeworpen en onder mijn slimme bedje verschanst, bekeek ik schuins wat er gebeurde.

Twee vrouwen zag ik, van gevorderde leeftijd, de ene met een brandende lamp, de andere met een spons en een getrokken zwaard. Aldus uitgerust gingen zij aan weerszijden van Socrates staan, die lekker doorsliep. "Martha, meid," zei de vrouw met het zwaard, "dit is nu mijn lieve Endymion, mijn eigen Ganymedes. Dit is de man die dag en nacht mijn jonge leeftijd heeft bespot, die mijn liefde heeft versmaad en niet alleen laster over mij verspreidt, maar zelfs zijn vlucht heeft voorbereid! En nu moet ik zeker Calypso spelen wanneer zij door de slimme Odysseus is verlaten, en voor eeuwig mijn eenzaamheid bewenen!"

Zij stak haar rechterhand uit en wees haar vriendin Martha op mij. "En dit is Edelgast, de goede raadgever, de bedenker van het vluchtplan, die nu de dood voor ogen heeft. Liggend op de grond onder zijn brits ziet hij dit alles aan, met het idee dat hij straffeloos wegkomt met die beledigingen aan mijn adres! Maar ik zal zorgen dat hij later,

nee straks, nee nu meteen al spijt krijgt van zijn vroegere gepraat en zijn nieuwsgierigheid van dit moment!"

Oei, bij die woorden brak het koude zweet mij uit en begon mijn buik zo te trillen en te schudden dat zelfs de brits onrustig werd van mijn gebeef en een dansje maakte op mijn rug. "Wat dacht je ervan, meid?" vroeg de goede Martha. "Zullen wij hem maar eerst op oud-Bacchische wijze uiteenrijten of hem de armen en benen binden en de edele delen afsnijden?"

Daarop kwam antwoord van Maria –want zij moest het werkelijk zijn, voelde ik, gezien de verhalen van Socrates. "Nee," zei ze, "laat hij het in ieder geval overleven. Dan kan hij het lijk van die arme donder bedekken met wat aarde."

Zij schoof Socrates' hoofd weg en stootte links op zijn nek haar zwaard helemaal tot aan de greep naar binnen. Het bloed spoot op, maar zij hield er een zak onder en ving alles zorgvuldig op: nergens een druppel te bekennen, dat heb ik met eigen ogen kunnen zien. Ter wille van het ordelijk verloop van het offerritueel, denk ik, stak de goede Maria bovendien haar rechterhand in de wond tot aan de ingewanden, bevoelde het hart van mijn arme slapie en trok het naar buiten. Intussen rees uit zijn keel, die door de zwaardstoot was opengereten, een kreet, of liever: via de wond stiet hij een onbestemd gepiep uit en rochelde zijn levensadem op. Waar de wond het wijdst gaapte stopte Martha die dicht met de spons. "Zeg, sponsje," riep ze, "jij komt uit zee, pas op dat je geen rivier oversteekt."

Na die woorden gingen zij heen, maar niet dan nadat ze mijn brits hadden weggetild en wijdbeens zakkend boven mijn gelaat hun blaas hadden ontlast, totdat ik van hun walgelijke plas drijfnat was.

Zij waren de drempel nog niet over, of de deuren vlogen onbeschadigd terug in hun oorspronkelijke staat: de scharnieren gleden terug in de boorgaten, de dwarsbalken weer op de deur, de grendels weer in hun slot.

Zo lag ik daar op de grond, buiten westen, naakt, koud, onder de pis, alsof ik net uit de moederschoot kwam. Of nee, halfdood lag ik erbij, als mijn eigen overlevende en nabestaande, of minstens als duidelijke kandidaat voor het kruis. "Wat gebeurt er met mij," zei ik, "als zij hem morgen vinden met opengesneden keel? Wie zal mijn verhaal waarschijnlijk achten als ik de waarheid vertel? 'Dus een vent van jouw formaat kon een vrouw niet aan? Dan had je toch minstens hulp kunnen inroepen. Onder jouw ogen wordt een man gekeeld en jij zwijgt? Waarom heeft die roversbende jou eigenlijk niet evengoed gedood? Waarom hebben zij in hun woeste wreedheid jou gespaard? Jij was toch getuige? Jij zou toch een verklaring tegen hen kunnen afleggen? Jij bent ontsnapt aan de dood, dus keer daar nu naar terug!'"

Terwijl ik over dit soort dingen bleef tobben, bewoog de nacht richting dag. Het beste plan leek mij om nog voor zonsopgang een goed heenkomen te zoeken en op weg te gaan, zij het dan met trillende pas. Ik pakte mijn knapzak, deed de sleutel in het slot en probeerde de grendels open te schuiven. Maar die degelijke, trouwe deur, die 's nachts zo spontaan was opengezwaaid, liet zich pas na enige tijd door herhaald insteken van de sleutel ternauwernood openen.

"Hé, hallo!" riep ik, "is daar iemand? Open de poort van de herberg, ik wil voor zonsopgang weg."

De portier lag achter de ingang van de herberg op de

grond en was nog half in slaap. “Wat moet je?” vroeg hij. “Weet je niet dat de wegen bezaaid zijn met rovers? Op reis gaan op dit uur van de nacht? Misschien heb jij een misdaad op je geweten en wil je dood, maar wij zijn niet zo op ons achterhoofd gevallen dat wij voor jou dood willen gaan.”

“Het wordt dadelijk licht,” zei ik. “En dan nog, wat kunnen rovers een reiziger ontnemen van zijn voorraad armoe? Weet je het niet, sukkel? Een naakt man kan door geen tien worstelaars worden uitgekleed.”

Sloom en suffig draaide zich hij op zijn andere zij. “Hoe weet ik eigenlijk,” vroeg hij, “of jij die reisgenoot van je, met wie je gisteravond aankwam, niet de keel hebt doorgesneden en nu je heil zoekt in de vlucht?”

Op dat moment, zo herinner ik mij, spleet de aarde voor mij open: ik zag de diepten van de Tartarus met de Cerberus-hond die mij uitgehongerd aankeek. En ik bedacht mij dat die goede Maria inderdaad niet uit medelijden mijn keel had gespaard, maar mij uit wreedheid voor het kruis had bewaard.

Ik keerde dus terug naar mijn kamer en begon te piekeren over een pijlsnelle sterfmethode. Maar Fortuna leverde mij geen enkel dodelijk wapen behalve die brits. “Beste brits,” sprak ik hem toe, “dierbaar bedje van me, dat zoveel narigheden samen met mij hebt beleefd! Jij hebt de gebeurtenissen van vannacht gezien, jij kunt erover oordelen, en op mijn proces ben jij de enige die ik kan oproepen tot getuigenis van mijn onschuld. Lever jij mij nu het verlossende wapen, nu ik mij richting onderwereld haast.”

Met die woorden zette ik mij aan het losmaken van het touw waarmee de brits bespannen was. Ik gooide het uit-

einde van het koord over een balk die onder het raam naar binnen uitstak, en bond het vast. Het andere eind knoopte ik tot een stevige strop, waarna ik de brits besteeg en mij uitstrekte, een wisse dood tegemoet. Ik stak mijn hoofd in de strik en trapte met één voet de ondergrond weg waarop ik mij staande hield, zodat het touw door het gewicht mijn keel dicht zou snoeren en mijn ademfunctie zou belemmeren... Maar plotseling brak me dat verrotte, oude touw doormidden en viel ik vanuit de hoogte bovenop Socrates (want die lag naast me) en rolde samen met hem op de grond.

Juist op dat ogenblik stormde de portier binnen en riep op volle sterkte: "Hé, waar ben je nu? Eerst had je midden in de nacht zo'n overdreven haast, en nu lig je hier onder de dekens te snurken!"

Daarop werd Socrates, ofwel door onze val of door het onprettige getetter van die vent, wakker en hij kwam als eerste overeind. "Geen wonder," zei hij, "dat gasten altijd zo de pest hebben aan die herbergiers. Neem nu die bemoeial hier: dat dringt maar ongevraagd binnen, vast en zeker om wat weg te roven, en met zijn wanstaltig gebrul heeft hij mij wreed gestoord in een diepe slaap, en dat terwijl ik nog zo zwak ben."

Blij en bevlogen herrees ik, vervuld van onverwachte vreugde. "Kijk, mijn beste, brave portier," zei ik, "hier heb je nu mijn kameraad, mijn vader, mijn broeder, de man van wie jij vannacht met je dronken hoofd beweerde dat ik hem had vermoord." En met die woorden pakte ik Socrates vast en omhelsde hem.

Maar die werd getroffen door de stank van dat walgelijke goedje waarmee die hellevegen mij hadden besmeurd,

en duwde mij krachtig van zich af. “Weg jij,” zei hij. “Je stinkt als het ergste pishok!” en hij begon pesterig te informeren naar de oorzaken van die geur.

Wat kon ik doen? Ik verzon ter plekke maar een onzinnige grap om zijn aandacht af te leiden. “Kom,” zei ik met mijn hand op zijn schouder, “laten we gaan. Dan hebben wij een fijne tocht in de ochtendstond!” Ik pakte mijn knapzak, betaalde de herbergier voor de kamer en we gingen op pad.

We waren al een eind gevorderd, toen de zonneloop een aanvang nam en alles belichtte. Nieuwsgierig bekeek ik heel precies mijn makkers nek aan de kant waar ik het zwaard erin had zien gaan. “Idioot!” zei ik tegen mijzelf. “Je hebt te diep in de kan gekeken en de vreselijkste dingen gedroomd. Kijk, Socrates is nog intact, gezond en onbeschadigd. Waar is die wond, of die spons? En waar is dat diepe, verse litteken?”

Ik richtte mij tot Socrates. “Geen wonder,” zei ik, “dat goede artsen van mening zijn dat mensen met de buik rond van spijs en drank nare, zware dromen krijgen. Na gisteravond, toen ik mij niet bijzonder had ingehouden met de wijn, kreeg ik een ellendige nacht vol akelige, gruwelijke visioenen. Ik geloof nog steeds dat ik ben besprenkeld en bezoedeld met mensenbloed!”

Hij moest glimlachen. “Nee, vriend,” zei hij, “jij zit niet onder het bloed maar onder de urine. Ik heb trouwens zelf ook een droom gehad: het was of mij de keel werd doorgesneden. Want mijn hals deed pijn en ik dacht zelfs dat mijn hart werd uitgerukt. Nog steeds ben ik buiten adem, mijn knieën knikken en ik sta te trillen op mijn benen. Ik ben toe aan een hapje eten om weer op krachten te komen.”

“Hier,” gebaarde ik, “ik heb wat ontbijt voor je klaar.” En met die woorden haalde ik de ransel van mijn schouder en gaf hem snel wat kaas en brood. “Laten wij even bij die plataan gaan zitten,” zei ik erbij.

Zo gezegd, zo gedaan. Ik nam zelf ook wat en toen ik zat te kijken naar Socrates, die gretig zat te schrokken, zag ik hoe zijn gezicht vrij sterk ingevallen trekken kreeg en bleek werd als bukshout; het leek of hij flauwviel. Door die lijkkleur zag hij er ineens zo anders uit dat ik van schrik direct beelden voor ogen kreeg van die nachtelijke Furiën. De eerste hap brood die ik had genomen, een alleszins bescheiden stukje, bleef midden in mijn keel steken, het kon niet meer omlaag of omhoog. Het ontbreken van andere reizigers maakte mijn angst nog groter. Twee kameraden, van wie er een wordt vermoord buiten schuld van de ander: wie zou dat geloven?

Maar Socrates was er nog. Zodra hij genoeg voedsel naar binnen had gewerkt kreeg hij ondraaglijke dorst, want hij had een flink stuk van die prima kaas gretig verorberd. Niet ver van de wortels van de plataan liep een vriendelijke stroom, traag als een kalme poel, zilver- of glasachtig van kleur. “Hier,” zei ik, “les je dorst met het heerlijk, helder water uit deze bron.”

Hij kwam overeind, zocht een wat platter plekje op de oever, knielde en boog begerig voorover, reikhalzend naar een dronk. Amper had hij met de rand van zijn lippen het wateroppervlak beroerd... of de wond in zijn nek scheurde open tot een diepe holte en de spons rolde eruit, met een paar druppels bloed erachteraan. Zijn levenloze lijf duikelde haast voorover de stroom in, maar ik pakte een been beet en trok hem met veel pijn en moeite op de oever naar